

'Wij bewegen beter'

Onderzoek 3+2 in het basisonderwijs

'de kwaliteit van bewegen'

Kinderen die op een school zitten met een 3+2-aanbod lijken beter te bewegen dan kinderen die op een school zitten waar ze dat aanbod niet hebben. Waar komt dit door? Is dit het effect van de inzet van de vakleraar? Of spelen de doelen die de school heeft rondom bewegingsonderwijs bijvoorbeeld een rol? Verschillende aspecten lijken invloed te hebben op dit resultaat.

Door: Marja Leijenhorst en Baukje Zandstra

Dit is deel I van twee artikelen over onderzoek naar een 3+2 aanbod in het basisonderwijs. Dit aanbod betreft drie uur bewegingsonderwijs door een vakleerkracht en twee uur sport na school. Het tweede deel zal worden gepubliceerd in *Lichamelijke Opvoeding* 7.

3+2-scholen versus 2-scholen

Het was helaas niet mogelijk om gespreid over het land en rond alle ALO's scholen te vinden met drie uur vakonderwijs. De 3+2-scholen zijn daarom in werkelijkheid 2+2-scholen. In het onderzoek en in dit artikel wordt vanwege het onderzoeksdesign en de naam van de campagne wel 3+2 gehandhaafd.

Een 3+2-school is een school die voldoet aan de volgende kenmerken:

- er worden drie lessen bewegingsonderwijs in de week gegeven
- er is twee keer per week een vanuit de school geregeld naschools sportaanbod
- de lessen bewegingsonderwijs worden door een vakleerkracht gegeven.

Een 2-school is een school die voldoet aan de volgende kenmerken:

- er worden twee lessen bewegingsonderwijs in de week gegeven
- er is vanuit de school geen geregeld naschools sportaanbod
- de lessen worden door een groepsleerkracht gegeven.

Achtergrond

De KVLO en Kennispraktijk hebben samen met vijf hogescholen (lerarenopleidingen LO en/of lectoraten van Hanzehogeschool Groningen, Christelijke Hogeschool Windesheim, Hogeschool van Amsterdam, De Haagse Hogeschool en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) in 2011 het pilotonderzoek 'Effecten van een groter en professioneler bewegingsaanbod op de basisschool' uitgevoerd. Dit pilotonderzoek is gefinancierd vanuit een ondersteuningsaanvraag bij het deelproject Effectiviteit Interventies (Platform Sport, Bewegen en Onderwijs). Doel van het onderzoek was zicht te krijgen op effecten van het aanbod van 3+2 op basisscholen op de ontwikkeling van kinderen. Om dit in beeld te brengen zijn de volgende twee onderzoeksvragen opgesteld:

1. Wat is het effect van het aanbod 3+2 op basisscholen op het behalen van de beweegnorm door leerlingen uit groep 7?
2. Wat is het effect van het aanbod 3+2 op basisscholen op de kwaliteit van bewegen van leerlingen uit groep 7?

Daarnaast is de context (denk aan verstorende en stimulerende achtergrondvariabelen) uitvoerig in kaart gebracht.

Het pilotonderzoek dat is uitgevoerd richt zich ook op de toepasbaarheid van de gehanteerde meetinstrumenten. Dit artikel beschrijft het onderzoek en de resultaten van de tweede onderzoeksvraag: 'Wat is het effect van het aanbod 3+2 op basisscholen op de kwaliteit van bewegen van leerlingen uit groep 7?' In *Lichamelijke Opvoeding* nummer 7 volgt een tweede artikel waarin antwoord gegeven zal worden op de eerste onderzoeksvraag.

De onderzoeksofzet

De vijf betrokken Hogescholen (ALO's) hebben gezorgd voor twee deelnemende scholen; een 2+2-school (3+2 lukte niet) en een 2-school. De 2+2-scholen verschillen daarmee op twee onderdelen van de 2-scholen. Ze hebben een vakleerkracht en een buitenschools sportaanbod van twee uur. Het onderzoek is uitgevoerd door studenten uit studiejaar 2, 3 of 4 en/of betrokken werknemers van de ALO's.

Om de kwaliteit van bewegen te meten zijn activiteiten uit het leerlingvolgsysteem Belevés¹ gekozen. Belevés is een softwareapplicatie waarmee de (vak)leraar de niveaus van kinderen in verschillende beweegactiviteiten kan bepalen. Een aantal overwegingen lag aan deze keuze ten grondslag. Belevés is gebaseerd op het reeds geïmplementeerde en regelmatig herziene *Basisdocument Bewegingsonderwijs*² en sluit aan bij de kerndoelen. De inhoud en de niveau-aanduidingen van het *Basisdocument Bewegingsonderwijs* zijn gebaseerd op informatie van experts en met betrokkenheid en instemming van het werkveld vastgesteld en hebben daarmee een zekere mate van validiteit. Er is geen aparte testsituatie nodig, de meting kan in een daartoe gearrangeerde lessituatie in een gymzaal worden gedaan.

Om de context van het bewegen op school in kaart te brengen is gebruikgemaakt van de 'Scholenvragenlijst context van bewegen'. Deze vragenlijst is gebaseerd op de scholenvragenlijst basisonderwijs uit het School, Bewegen en Sportonderzoek van het Mulier Instituut³. De vragenlijst is ingevuld door een schoolvertegenwoordiger (bv. directeur, coördinator bovenbouw of vakdocent LO).

De activiteiten die gemeten zijn met het Belevés leerlingvolgsysteem zijn door 247 leerlingen uitgevoerd, waarvan 132 leerlingen op een 3+2-school en 115 leerlingen op een 2-school zitten. Uit de leerlijnen balanceren, zwaaien, over de kop gaan, springen, mikken en jongleren is één activiteit getest. De leerlingen deden de opdracht drie keer. Voorafgaand deed de leraar of een student de oefening een keer voor. De eerste keer konden de kinderen oefenen. Bij de tweede keer werd

De leerlingen van de 3+2-scholen hebben op balanceren, over de kop gaan, springen, mikken en jongleren een hogere gemiddelde rangordingscore. Een hoger groeps-gemiddelde betekent een beter niveau van uitvoering van de activiteiten.

het niveau bepaald en de derde keer werd gebruikt om te controleren of de niveaubepaling juist was of moest worden aangepast.

Wie bewegen beter?

De leerlingen van de 3+2-scholen scoren gemiddeld op alle onderdelen, op zwaaien na, hoger dan de leerlingen van de 2-scholen. De activiteiten 'over de kop gaan' 'springen' 'mikken' en 'jongleren' worden door de leerlingen van de 3+2-scholen significant beter uitgevoerd.

Er zijn verschillende contextfactoren die mogelijk effect kunnen hebben op de kwaliteit van bewegen.

- De kinderen op de 3+2-scholen krijgen les van een vakleraar de kinderen op 2-scholen van een groepsleraar.
- Op de 3+2-scholen wordt extra ondersteuning gegeven aan bepaalde leerlingen, bijvoorbeeld in de vorm van steunlessen, motorische remedial teaching (MRT) of extra gymlessen voor kinderen met overgewicht.
- Op de 3+2-scholen wordt het *Basisdocument Bewegingsonderwijs* vaker gebruikt dan op de 2-scholen. Het is mogelijk dat door het gebruik van het *Basisdocument Bewegingsonderwijs* de kinderen op de 3+2-scholen de betreffende testactiviteiten al eerder gedaan hebben doordat activiteiten in Beleves een digitale versie zijn van activiteiten in het *Basisdocument Bewegingsonderwijs*.
- Er blijkt bij verschillende leerlijnen een zwakke, positieve samenhang te bestaan tussen het aantal keren dat deze leerlijnen op een school aan de orde zijn gekomen⁴ en het niveau van de uitvoering van de activiteit in de desbetreffende leerlijn⁵ door de leerlingen van de school. Bij de 3+2-scholen zijn de zes geteste leerlijnen gemiddeld vaker aan bod geweest.
- Meerdere van de doelen die de 2-scholen belangrijk vinden in het bewegingsonderwijs sluiten minder aan op de kerndoelen van het bewegingsonderwijs, bijvoorbeeld het doel: 'Ontspanning krijgen ter afwisseling van het cognitieve'. Hierdoor kan het zijn dat de lessen bewegingsonderwijs op de 2-scholen minder bijdragen aan de kwaliteit van bewegen, zoals in dit onderzoek gedefinieerd.
- De betrouwbaarheid van de observaties van de activiteiten is door een aantal factoren verminderd. Zo is bijvoorbeeld het opgestelde protocol niet overal nagevolgd. Ook heeft de vooraf geplande gezamenlijke training van de observatoren door organisatorische problemen geen doorgang gevonden.

Er zijn ook enkele zaken die waarschijnlijk geen invloed hebben op de gevonden verschillen.

- Er blijkt geen verschil in bewegingsonderwijstijd tussen de 3+2-scholen en de 2-scholen.
- Er blijkt geen verschil in het al dan niet behalen van de beweegnorm tussen kinderen van de 3+2-scholen en de 2-scholen (het tweede artikel zal verder inzoomen op de kwantiteit van bewegen).

Conclusies

De professionaliteit van het aanbod van 3+2 op basisscholen lijkt samen te hangen met de kwaliteit van bewegen van kinderen. De kinderen van de 3+2-scholen halen een hoger niveau in uitvoering van activiteiten in de verschillende leerlijnen gemeten met Beleves dan de kinderen van de 2-scholen. In de resultaten is een aantal aspecten benoemd dat hier mogelijk van op invloed kan zijn.

We willen hierbij opmerken dat de gemeten resultaten uit dit onderzoek indicatief te noemen zijn. De gebruikte meetinstrumenten zijn in de huidige vorm nog niet

geschikt genoeg om de effecten van het aanbod 3+2 op kwaliteit van bewegen van leerlingen van groep 7 goed te meten. Het onderzoek had dan ook mede tot doel om aanwijzingen op te leveren voor het instrumentarium, voor de samenwerking tussen ALO's en voor vervolgonderzoek. Dit heeft het volgende opgeleverd.

- Beleves is een leerlingvolgsysteem en daarmee (nog) geen test om de kwaliteit van bewegen te meten. In de praktijk is Beleves niet in de vorm van een digitale invulapplicatie gebruikt, maar zijn de scores op papier bijgehouden.
- Het observatievermogen van studenten tweede, derde en vierde jaar zal verschillen waardoor de uitkomsten minder betrouwbaar zijn.
- Sommige testactiviteiten bevatten meerdere handelingen die in één keer geobserveerd moeten worden en in één niveauaanduiding resulteren. Dit maakt de observatie moeilijker.
- De testafname was onvoldoende gestandaardiseerd. Zo verschilden de zaalinrichtingen en materialen op de verschillende onderdelen. Bij zwaaien kunnen touwen gedraaid of geknoopt zijn, wat effect kan hebben op de uitvoering van de activiteit.
- Het verdient aanbeveling mogelijke deelnemende scholen eerst de scholenvragenlijst in te laten vullen, voordat definitieve deelname aan onderzoek wordt toegezegd. Scholen waarbij de context zoveel mogelijk gelijk is kunnen dan worden geselecteerd om deel te nemen, zodat verschillen tussen de scholen gemakkelijker aan het 3+2-aanbod kunnen worden toegeschreven.

Het volledige onderzoeksrapport en de vragenlijsten zijn te downloaden via www.kvlo.nl en www.kennispraktijk.nl

In *Lichamelijke Opvoeding 7* zal worden ingegaan op het effect van 3+2 op het behalen van de beweegnorm.

Marja Leijenhof is onderzoeker bij Kennispraktijk, Baukje Zandstra is beleidsmedewerker bij de KVLO

Noten

- 1 Consten, A. & Vuurst, J. van de (2005). *Beleves Leerlingvolgsysteem Bewegingsonderwijs*, CD-rom. Zeist: Jan Luiting Fonds.
- 2 Mooij, C., Berkel, M. van, Hazelebach, C., Houdijk, G., Loopstra, O. & Steerneman, L. (1999). *Basisdocument Bewegingsonderwijs*. Zeist: Jan Luiting Fonds.
- 3 Stuij, M., Wisse, E., Mossel, G. van, Lucassen, J. & Dool, R. van den (2011). *School, Bewegen en Sport*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- 4 Gerapporteerd in de 'scholenvragenlijst context van bewegen'
- 5 Gemeten met Beleves

Contact:

baukje.zandstra@kvlo.nl